

hestespisning er opstået i Middelhavslandene mange hundrede år før Nordens kristning. Vore hedenske forfædre har vel spist heste, når der intet bedre var i spisekammeret. Men det var ikke festmad, og fra to gode kilder, Hymiskviða og Haustlǫng, véd vi, at guderne fornuftigvis foretrak oksesteg. Den kultiske hestekødsspisning er antagelig en af de mange vidt udbredte vrangforestillinger, som systematisk historisk-kritisk forskning vil kunne fjerne fra billedet af nordisk religion og kult.

OLAF OLSEN

LIZZIE CARLSSON: »Jag giver dig min dotter«. Trolovning och äktenskap i den svenska kvinnans äldre historia. I. Skrifter utgivna av institutet för rätts-historisk forskning. Serien I. Rättshistoriskt bibliotek. Band VIII. Lund 1965. 326 sider. 21 sv. kr.

Med denne bog har Lizzie Carlsson ønsket at give en såvel rets- som kulturhistorisk skildring af ægteskabets indgåelse efter middelalderlove og andre kilder. Fremstillingens tyngdepunkt udgøres af en rekonstruktion af ægteskabsindgåelsen i hedensk tid efter gammelgermanske retsregler, d.v.s. tiden frem til kristendommens og kirkerettens indtrængen. Efter de indledende afsnit følger bogens disposition stort set de forskellige faser i ægteskabsproceduren: Trolovning, giftermål og »sängledning« eller formæling. Det afsluttende kapitel handler om morgengaven, hvis overrækkelse ikke betragtes som en formel ægteskabsbetingelse.

I indledningen gør forf. rede for, hvilke retskilder hun har støttet sig til. Hun oplyser, at hun dyrker den sammenlignende retshistoriske metode, som hun anser for den eneste farbare vej, og at Jacob Grimms arbejde, »Deutsche Rechtsalterthümer« fra 1828 er til uvurderlig nytte og stadig aktuelt på dette område. Derimod tager hun afstand fra den moderne retshistoriske retning, som har forsøgt at slå en breche i den gamle opfattelse, at alle germanske love skulle have et fælles udspring. Forf. regner bestemt med eksistensen af et germansk ursprog og et germansk urfolk. Bogen er et stort anlagt forsøg på at finde rødderne til den århundredlange udvikling, som er gået forud for de svenske landskabslove, såvel som for de andre germanske love. En nøgle til løsningen af mange spørgsmål skulle kunne findes i de norsk-islandske retsbøger, de kontinentalgermanske retsbøger, de frisiske provinslove og de tyske »Weisthümer«, som Lizzie Carlsson oversætter som »folkelig sædvaneret«. Også retspraksis benyttes som retskilde, men efter sagens natur i ringere udstrækning, idet en svensk domspraksis for størstedelens vedkommende først er kendt efter middelalderens ophør. Iøvrigt drages talrige mere poetiske end retshistoriske eksempler frem, ikke blot fra den nordeuropæiske litteraturhistorie, såsom folkeviser, kroniker, sagaer, legender, bønnebøger og den episke digtning, men også fra så fjerne kilder som den indiske vedadigtning.

Første kapitel handler om kvinden, manden og slægten. Det siges, at ægteskabet var en formueretlig aftale mellem to slægter, og at kvindens samtykke end ikke var nødvendigt i den ældre tid. Hendes fader eller formynder kunne skalte og valte med hendes liv og skæbne efter forgodtbefindende. I dette

afsnit drøftes problemet om, hvorvidt ægteskabet blev indgået ved brudekøb eller gave, og hvorvidt bruderov kunne danne grundlag for et gyldigt ægteskab. Hun følger her Jacob Grimms gamle arbejder vedrørende den germanske verden i almindelighed. For Nordens vedkommende i særdeleshed mener hun, at man kan slutte sig til bruderovet bl. a. fra Grågåsen samt fra eksempler i den episke digtning og folkeviserne.

Trolovelsen og aftalen om fæstegave og medgift var det første vigtige skridt på vejen til ægteskabet og den første ægteskabsbetingelse. Dog var trolovelsen ikke kun en blandt flere nødvendige betingelser. Hvis nemlig forbindelsen resulterede i børn, betragtedes disse som ægtebørn, blot trolovelsen vidnefast var indgået i de rette former. Trolovelsen var forsåvidt tilstrækkelig i denne relation. Selve giftermålet, det vil sige overgivelsen af bruden, foregik under højtidelige og festlige former. Det efterfulgtes af brudefærden og bryllupsfesten i brudgommens hjem. Også giftermålet var en nødvendig betingelse for ægteskabets gyldighed.

Den sidste og efter Lizzie Carlsson vigtigste ægteskabsbetingelse var dog »sängledningen«. Uden denne indtrådte de formueretlige retsvirkninger ikke. Sängledningen eller formælingen bestod i, at brud og brudgom i vidners nærvær besteg brudesengen sammen. Forf. sammenstiller de forskellige svenske landskabslove og uddrager følgende fem vigtige retsvirkninger af den pikante situation: Kvinden fik gifteret i boet (en trediedel af løsøret), ret til morgengave, manden skulle overgive den ved trolovelsen aftalte gave til giftemanden, han blev hendes værge i processuelle spørgsmål, og endelig overtog han forvaltningen af den fælles ejendom. Forf. må dog konstatere, at ikke alle landskabslove havde bevaret et rent germansk præg. Således skulle Östgötalagen afspejle kampen mellem hedenskab og kristendom, idet ægteskabsløftet, *consensus*, her var obligatorisk, mens den åbenbare gåen-i-seng-sammen ikke destomindre stadig var afgørende for ægteskabets formueretlige retsvirkninger.

Megen energi ofrer forf. på problemet om, hvorvidt denne handling var en symbolsk eller en reel handling, altså om der eksisterede et krav om *copula carnalis*. Hun mener, at det første var tilfældet og underbygger sit standpunkt med en mængde eksempler fra de mest forskelligartede kilder. »Sängledningen« skulle have sin oprindelse i en almindelig udbredt gammelgermansk sædvaneret. At skikken omtales i de tysksprogede »Weistümer«, som hun kalder folkelige retsregler med rødder i gammelgermansk ret, skulle være en støtte for denne opfattelse.

Lizzie Carlsson tager klart afstand fra den del af den moderne tyske teori, som hævder, at den symbolske karakter var resultat af en senere udvikling. Med en enestående grundighed og megen varme går hun ind for sin hovedtese. Alligevel synes mange af de enkelt eksempler, hun har fremdraget, at have udpræget social slagside, idet handlingen foregår i fornemme borgerhuse, hos højadelen, ja sågar blandt fyrster. Om de sidste – hun nævner blandt mange den unge Margrethes formæling med Håkon Magnusson og Kristian II's formæling pr. stedfortræder med prinsesse Elisabeth af Østrig – tør man formode, at også statspolitiske hensyn kan have spillet ind. At »sängledningen« desuden normalt, som forf. fremhæver, fandt sted om aftenen, frister i nogen grad læseren til at falde på den tanke, at visse kredse af den hedenske befolkning alli-

gevel kunne have forestillet sig denne handling som noget mere reelt. Ellers kunne den jo glimrende have været henlagt til et tidligere tidspunkt på dagen.

I sidste afsnit får man at vide, at morgengaven er germansk af oprindelse og intet har med kristelig tankegang at gøre. Lizzie Carlsson følger den retning i teorien, der betragter morgengaven som en *pretium virginitatis*, og hun henviser i denne forbindelse bl. a. til det faktum, at man rundt om i litteraturen finder eksempler på gaver til enker, der gifter sig påny. De får en aftengave.

Det er svært for en kun-retshistoriker at tage stilling til et arbejde, der i lige høj grad ønsker at belyse den kulturhistoriske og den retshistoriske side. Lizzie Carlsson har ydet et ekseptionelt stort arbejde med at indsamle materialer strækkende sig i tid fra Gregor af Tours (ca. 570) og til langt ind i det 17. århundrede. Hun har formået at ordne og systematisere dette stof, så det er blevet både fængslende og morsom læsning. Alligevel synes det på sin plads at fremsætte den indvending, at dette voldsomme materiale ikke bærer præg af at have været genstand for den strengeste kildekritik, således at fremstillingen på sine steder kommer til at minde om det, som L. L. Hammerich kalder »das hypothetische Recht beim vermuteten Urvolk«.

Bogen er forsynet med glimrende kommentarer og udførlige kilde- og litteraturlister samt sagregister. Den fremtræder som et interessant bidrag til belysning af forholdene i den hedenske tid og i den første overgangstid. Lizzie Carlsson lover os allerede et efterfølgende bind, som skal tage den katolske middelalderkirkes ægteskabsordning og kvindens retsstilling i almindelighed op til behandling.

INGER SKYUM-NIELSEN, f. DÜBECK

R. C. VAN CAENEGEM/F. L. GANSHOF: Kurze Quellenkunde des Westeuropäischen Mittelalters. Eine typologische, historische und bibliographische Einführung. Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 1964. xiv + 365 sider. 26 DM.

Teknisk indføring i arbejdet med kilderne til Vesteuropas middelalderhistorie – om også rent teknisk i sit sigte – kræver andet og mere end bibliografi og metodiske læresætninger. Foruden de forskellige arter af kildemateriale med deres muligheder og svagheder er det nødvendigt at kende den historiske udvikling af de institutioner, der har bevaret materialet til vore dage, og i hvis varetægt det henligger til udnyttelse; og endelig må begynderen forsøge at sætte sig ind i det arbejde, der allerede er gjort for at gøre kilderne tilgængelige for forskningen. I en enkelt vejledning at opfylde disse typologiske, historiske og bibliografiske krav, lykkes kun for en heldig hånd, men tjener da til at bringe materialet ind i den sammenhæng med historiske forhold, uden hvilken det ikke kan afvindes al den kundskab, der er mulig. Forståelse af de vilkår, hvorunder oplysninger er kanaliseret fra fortiden til vore dage, tillader at se historikerens arbejde som led i en proces, der i sig selv er historisk.

Denne vanskelige kombination synes i udpræget grad at være lykkedes for den introduktion, der skyldes professor F. L. Ganshofs samarbejde med sin elev og efterfølger R. C. van Caenegem, og som hermed foreligger i tysk oversættelse.